

Maya Kakashvili (Tbilisi)

ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ ΑΓΑΠΗΣ

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΥΜΑΤΙΟΥ ΜΑΚΡΕΜΒΟΛΙΤΟΥ
ΤΑ ΚΑΘ' ΥΣΜΙΝΗΝ ΚΑΙ ΥΣΜΙΝΙΑΝ ΚΑΙ ΤΟ *ROMAN DE LA ROSE* ΤΟΥ GUILLAUME
DE LORRIS ΚΑΙ ΤΟΥ JEAN DE MEUN

Στα μεσαιώνα ήταν διαδεδομένη πλατειά η λογοτεχνία η οποία χρησιμοποιούσε την αλληγορική γλώσσα.

Το πιο γνωστό αλληγορικό έργο στην γαλλική λογοτεχνία ήταν *Roman de la Rose*. Το πρώτο μέρος ανήκει στον Guillaume de Lorris (1210-1240) και το δεύτερο μέρος έχει γράψει ο Jean de Meun (δεύτερο μισό του 13^{ου} αιώνα). Αυτό το μυθιστόρημα υπήρξε η πρώτη αλληγορία αγάπης στην λογοτεχνία κατά τη γνώμη επιστημόνων. Για παράδειγμα σύμφωνα με τον Μπ. Κνος η αγάπη γεννήθηκε στα μεσαιώνα στην Γαλλία και η αγάπη εμφανίστηκε στο ιπποτικό μυθιστόρημα χάρη σε επιρροή του γαλλικού ερωτικού μυθιστορήματος.¹

Σ. Πολιακόβα υποστήριζε ότι η πρώτη αλληγορία αγάπης είναι όχι το έργο του Guillaume de Lorris και του Jean de Meun, αλλά το μυθιστόρημα *Ta kath' Ysmīnēn kai Ysmīnian* του Ευματίου Μακρεμβολίτου, το οποίο γράφτηκε στο πρώτο μισό του 12^{ου} αιώνα - στην εποχή των στενών πολιτιστικών σχέσεων του Βυζαντίου και της Δύσης και της έντονης επιρροής της ελληνικής λογοτεχνίας στη λατινική.² Ακόμα το έργο του Ευματίου Μακρεμβολίτου περιείχε όλα αυτά τα βασικά στοιχεία, τυποποιημένα σχήματα και τα μοτίβα (και στην εμβρυώδη μορφή) τα οποία αργότερα μεταμορφώθηκαν στην νομοτέλεια του είδους της δυτικής

¹ Αλεκοίτζε Α., Ο Κοσμος του Ελληνικού ιπποτικού μυθιστορήματος (XIII-XIV αι.), Τιφλίδα 1976, 106.

² Gigante M., La cultura latina a Bisanzio del secolo XIII, La Parole del passato, 1962, 82 da Hesselting D. C. Eine Digenis Übersetzung aus dem XII Jh? - BZ. Bd 22, 1913.

αλληγορίας αγάπης. Η καθημερινή και αισθαντική διήγηση για την αγάπη στο έργο του Ευματίου Μακρεμβολίτου είναι αφηρημένη και αλληγορική.³

Σύμφωνα με τον Α. Αλεκοίτζε η θεωρία της αγάπης εμφανίστηκε στο ελληνικό έδαφος.⁴ Ο επιστήμονας κάνει ανασκόπηση του γαλλικού μεσαιωνικού μυθιστορήματος και καταλήγει σε συμπέρασμα ότι η εξέλιξη της ερωτικής ροής οδήγησε την γαλλική λογοτεχνία στο ελληνικό ιδανικό της αγάπης, το οποίο χωρίς εξαίρεση συναντάμε σε όλα τα ερωτικά μυθιστορήματα του 12^{ου} αιώνα.⁵

Με πρώτη ματιά οι υποθέσεις των μυθιστορημάτων του Ευματίου Μακρεμβολίτου και του Guillaume de Lorris δεν πολύ μοιάζουν η μια την άλλη, αλλά η ομοιότητα είναι πολύ βαθιά και αφορά μερικές υποθέσεις και μερικά μοτίβα.

Ο Φ. Ουόρεν στρέφει την προσοχή στην ομοιότητα μερικών στοιχείων.⁶ Σύμφωνα με την ερμηνεία της Σ. Πολιακόβας όμως οι ομοιότητες είναι πιο πολλές:

1. Το όνειρο είναι η παράλληλη γραμμή της εξέλιξης των ρεαλιστικών γεγονότων στο μυθιστόρημα του Μακρεμβολίτου. Αυτό είναι ένα μέρος της υπόθεσης. Το όνειρο στο έργο του Ευματίου Μακρεμβολίτου μας παρουσιάζεται ως προφητεία. Τα αρχαίο ελληνικό μυθιστόρημα ποτέ δεν έδινε τόσο μεγάλο ρόλο στο όνειρο, όπως το βλέπουμε στο μυθιστόρημα του Ευματίου Μακρεμβολίτου. Αυτή η “υπνοφιλία” ενώνει το μυθιστόρημα του Ευματίου Μακρεμβολίτου και την δυτική ερωτική αλληγορία. Στο έργο συναντάμε πολλά όνειρα (10 όνειρα) που διαλύουν τα σύνορα μεταξύ των γεγονότων που γίνονται στην πραγματικότητα και των ονείρων. Το μυθιστόρημα του Μακρεμβολίτου μοιάζει με την δυτική αλληγορία, όπου υπόθεση παρουσιάζεται ως διήγηση ενός ονείρου.⁷

2. Οι πρωταγωνιστές χωρίζονται και ύστερα σμίγονται και στα δύο μυθιστορήματα.

3. Οι πρωταγωνιστές από τους εχθρούς του Έρωτα γίνονται οι δούλοι του και στα δύο μυθιστορήματα.

³ Полякова С. В., Из истории Византийского романа, Москва 1979, 128.

⁴ Αλεκοίτζε Α., 114.

⁵ Αλεκοίτζε Α., 105.

⁶ Warren F. N., A Byzantine Source for Guillaume de Lorris Roman de la Rose, Publications of the Modern Language Association of America, 31, 1916, 233.

⁷ Полякова С. В., Op. cit., 131.

4. Οι εχθροί χωρίζουν και οι φίλοι ενώνουν τους ερωτευμένους και στα δύο μυθιστορήματα.

5. Και η πρωταγωνίστρια του Εβματίου, και η πρωταγωνίστρια του Guillaume de Lorris είναι το ρόδο. Πίσω από το ανθρωπομορφικό πρόσωπο της Υσμίνης είναι δυνατόν να διακρίνουμε την φυτική της φύση. Το ρόδο είναι το άλλο εγώ της Υσμίνης.

6. Να δρέπει κανείς το ρόδο σημαίνει να υποτάσσει την γυναίκα και στα δύο μυθιστορήματα.

7. Παρ' όλο που ο Υσμινίας ταξιδεύει πολύ και ο πρωταγωνιστής του Guillaume de Lorris δεν φεύγει από τον κήπο, οι πρωταγωνιστές και στα δύο μυθιστορήματα πηγαίνουν στον κήπο, όπου γίνονται τα περισσότερα γεγονότα του μυθιστορήματος. Αυτοί οι κήποι είναι τα βασίλεια του Έρωτα.⁸

Ο κήπος είναι περιτριγυρισμένος από τον υψηλό τείχο, είναι μαγεμένος ή φυλακισμένος με άλλους τρόπους. Μέσα στον κήπο υπάρχει η πηγή, μοσχόβολα δέντρα, λουλούδια κτλ. Πρώτα εδώ συναντάνε την γυναίκα (ρόδο) και ερωτεύονται.

Ο Ευμάθιος Μακρεμβολίτης δημιουργεί τον κήπο, ο οποίος αργότερα παραμορφώνεται στην γνήσια δυτική αλληγορία αγάπης.

8. Την αλληγορία μηνών την συναντάμε αρκερά συχνά στα έργα των συγχρόνων συγγραφέων του Μακρεμβολίτου. Και στο έργο του Ευματίου Μακρεμβολίτου και στο μυθιστόρημα του Guillaume de Lorris υπογραμίζεται ο φανταστικότητα των ζωγραφιών. Παρ' όλο που οι περιγραφές μοιάζουν ο ένας τον άλλον, η περιγραφή έχει παραμυθένια απόχρωση στο έργο του Guillaume de Lorris. Στο μυθιστόρημα του Ευματίου Μακρεμβολίτου οι ζωγραφίες είναι τα δείγματα της τέχνης.⁹

9. Όμοια με τον Υσμινία και ο πρωταγωνιστής του Guillaume de Lorris έχει τον σύμβουλο στην αγάπη.

10. Πρέπει να σημειωθεί ότι το *Roman de la Rose* εξελίσσει όλα αυτά τα μοτίβα, τα οποία βρίσκονται στο στάδιο της μόρφωσης στο έργο του Μακρεμβολίτου. Αυτά τα μοτίβα είναι: τα μοτίβα του δικαστηρίου, της άλωσης του κάστρου και του κνηγίου. Αυτά όμως δεν είναι ακόμα τα συστατικά στοιχεία της υφής του είδους.

Ο Υσμινίας μαθαίνοντας ότι ο πατέρας της Υσμίνης αραβώνιασε την θυγατέρα της σε έναν άλλο παλληκάρι, ο Υσμινίας διηγείται στην κόρη για το δικαστήριο του Κάτου Κόσμου, όπου αυτή θα παρουσιαστεί (VI, 6).

⁸ Blank W., *Die deutsche Minneallegorie*, Stuttgart 1970, 150.

⁹ Полякова С. В., *Op. cit.*, 146.

Πιο θαμπό είναι το μοτίβο της αγάπης – το κυνήγι. Ο Κρατισθένης λέει στον φίλο του, ότι η υπηρέτρια εμπόδισε το κυνήγι του (VI, 4).

Στην Δύση ο πόλεμος για την γυναίκα εκφράζεται με την άλωση του κάστρου ή πύργου. Οι γωνείς του Υσμινία και της Υσμίνης λένε, ότι ο Έρωσ άλωσε τον πύργο της κόρης.

Σύμφωνα με την Σ. Πολιακόβα από εδώ μένει μόνο ένα βήμα μέχρι την γέννηση ενός νέου μοτίβου. Τα μοτίβα αυτά στην εξελυγμένη ερωτική αλληγορία γίνονται τα στοιχεία της υπόθεσης.¹⁰

Από όλα αυτά που προαναφέραμε, αυξάνεται η σημασία του μυθιοτορήματος του Ευματίου Μακρεμβολίτου. Ο Μακρεμβολίτης δεν ανήκει στους γνωστούς συγγραφείς, αλλά είναι πρώτος που ύστερα από μερικούς αιώνες ανανέωσε το ξεχασμένο είδος, το οποίο εξελίχτηκε ιδιαίτερος στις εποχές των Κομνηνών και των Παλαιολόγων. Αυτός χρησιμοποίησε πρώτος μερικά μοτίβα και έτσι άσκησε την επιρροή του πάνω όσο στο ελληνικό, τόσο και στο δυτικό μυθιοτόρημα. Το έργο του *Τα καθ' Υσμίνην και Υσμινίαν* είναι η πρώτη αλληγορία αγάπης και παίζει το ρόλο του στην εξέλιξη της ιστορίας του είδους.

¹⁰ Полякова С. В., *Op. cit.*, 138.